

Article HU

Miért kell a munkavállalóknak figyelni az államadósságra - és mit tehetnek a szakszervezetek

A szakszervezeteknek el kell érni, hogy ne a munkavállalókkal fiztessék meg az államadósság-válság árát

Ha egy vállalat csődbe megy, az rosszat jelent a munkavállalóknak. De ha egy egész ország lesz fizetéképtelen, annak az eredménye katasztrofális lehet a munkavállalók számára a gazdaság egészében: az állami és a magánszektorban, a kis- és közepes vállalatoknál dolgozók számára - és azok számára, akik a társadalmunk legkiszolgáltatottabb helyzetű tagjai.

1970 óta évente átlagosan nyolc ország kerül adósságválságba. Az adóssággal kapcsolatos problémák rengeteg formában hatnak a szomszédos országokra és a kereskedelmi partnerekre, de az élet valamelyik szakaszában a világon szinte mindenkire.

Mégis, a munkavállalók az államadósság-válságot gyakran valami olyasminnek tartják, ami tőlük csak nagyon messze, valamilyen egzotikus helyen, pazarló kormányokkal és lusta, tékozló lakossággal fordulhat elő. A bankok, hitelezők és a jobboldali politikusok gyakran erősítik ezeket a mítoszokat, hogy eltereljék a figyelmet arról, hogy nekik maguknak milyen szerepe is van a válságban.

Jeroen Dijsselbloem (az eurócsoport elnöke a görög válság idején és az egyik legfőbb jelölt az IMF vezetésére) elhíresült kijelentése szerint a dél-európai nemzetek azért kerültek válságba, mert „italra és nőkre” pazarolták a pénzüket. Az olyan politikusok, mint Dijsselbloem, ritkán említik meg, hogy a statisztikák szerint pl. a görögök heti munkaideje több, mint bármely más európai lakosságé.

Az ilyen jellegű retorika eltereli a figyelmet a válság valódi okáról és megingatja az emberek bizalmát abban, hogy a közszolgáltatások és az infrastruktúra finanszírozását szolgáló hitelek felvétele jogos: a hatékony állami hitelfelvétel és az állami kiadások valójában segítik a gazdasági növekedést:

- olyan termelő infrastruktúra befektetésekkel, amit a piac nem biztosít;
- a képzett és egészséges lakosság megteremtésével;
- a jövedelem újraelosztásával, amivel növeli a szegények vásárlóerejét és ezzel segíti az anticiklikus gazdaságélénkítést;
- a termelő iparnak, ennek részeként a kutatásnak és technológiai innovációnak nyújtott közvetlen támogatással,

- a szabad piaci szolgáltatásoknál többféle, univerzális és hatékonyabb szolgáltatás biztosításával, pl. egészségügy és vízszolgáltatás.

Az állami kiadások segítik a munkahelyteremtést is, mind a magas jövedelmű, mind a fejlődő országokban. Ez különösen fontos a gazdasági hanyatlás idején, pl. az államadóssággal kapcsolatos fizetésképtelenség esetében, mivel lényeges gazdasági ösztönzőként segítik a gazdaság növekedését. (További információ: [Why We Need Public Spending](#))

E tények ellenére azt hitetik el velünk, hogy az adósságválság egyszerűen a kormány hibája, hisz túl sokat költ a közszolgáltatásokra vagy a szociális juttatásokra. Sok újságíró, politikus és nagyvállalat szerint a pazarló állami programok, túlfizetett közalkalmazottak és szociális ellátásban részesülők, pl. a nyugdíjasok vagy a munkanélküliek, kivéreztetik az országot. De az adósságállomány - és az azt követő válság - mögöttes okai inkább azzal vannak összefüggésben, hogy a politikusok a gazdagoknak megengedik az adócsalást, a kormányok megmentik a meggondolatlan, felelőtlen magánspekulánsokat, ill. összefüggés van a deregulációval, korrupcióval, privatizációval és azzal, hogy fenntarthatatlan juttatásokat ajándékoznak a gazdag nagyvállalatoknak.

A globális pénzügyi válságot például, egy deregulált pénzügyi ágazat váltotta ki, amely egy amerikai ingatlanbuborék hasznát fölözte le. A legnagyobb bankoknak, amelyek az egész problémát okozták, azonban nem kellett megfizetni az elkövetett vétségek árát, ehelyett az adófizetők pénzéből világszerte többszáz milliárd dollárt kaptak bankmentésre. Ez egyrészt a közalapokból a magánvállalkozásoknak adott eddigi legnagyobb pénzügyi transzfer volt - melynek hatása a többszáz millió dolgozó számára egyebek között súlyos recessziót és kérlelhetetlen megszorításokat jelentett. A recesszió a világ minden pontján hullámszerű államadóssági válságot indította el, a kormányoknak kezelni kellett a jelentősen lecsökkent adóbevételek, az egekbe szökő munkanélküliség és az egyre nagyobb szociális rászorultság problémáját.

Görögországban, a válságot megelőzően, az intézményi politikusok a nagyvállalatoknak az adóelkerülést nagyarányú bűncselekménynek minősülő formában tették lehetővé. A kormány semmit nem tett akkor sem, amikor megkapta a svájci bankszámlával rendelkező görög állampolgárok névsorát, melyekkel kapcsolatban felmerült az adókikerülés és adókijátszás gyanúja. Miután a listát egy görög újság kiszivárogtatta és megjelentette, eljárást indítottak a szerkesztő ellen és megszüntették az újságot.

Amikor elindult a válság, az egyéni nyereségük érdekében különböző érdekcsoportok kifosztották az államkincstárt, majd büntetlenül eltűnhettek, de mindennek az árát a munkavállalók és a társadalom legkiszolgáltatottabb helyzetű tagjai kellett, hogy megfizessék. A mentőakciók következményeként a Trojka (az Európai Központi Bank, az Európai Bizottság és a Nemzetközi Valutaalap) csak azt biztosította, hogy a magánhitelezőknek fizessék vissza a források oroszlánrészét. A görög kormányt a közszolgáltatások súlyos csökkentésére és a munkaerőpiac deregulációjára kényszerítették. Kényszerértékesítéses privatizációt írtak elő - ami gyakran a hitelező országokban bejegyzett nagyvállalatok érdekét szolgálta.

Annak ellenére, hogy a lakosság bizalmat szavazott az előírt intézkedések ellen fellépő kormánynak, a Trojka lépései a hétköznapi embereket büntették mások felelőtlen tevékenysége miatt. Emiatt egyre nőtt az öngyilkosságok száma, meredeken zuhant az életszínvonal és tragikus mértékben nőtt az elhalálozási arány. (A PSI [Video Sorozata](#) bemutatja mindazt a szenvedést, amit ezek az intézkedések okoztak - szükségtelenül.)

Ha ilyen léptékű válság tör ki, az események is felgyorsulnak. Ha a munkavállalók és a szakszervezetek nem akarnak a partvonalra szorulni, akkor előre kell tájékozódniuk az ilyen kérdésekről és készen kell állni, hogy megválaszolják a problémát.

Tehát, mekkora adósság túl nagy adósság? Mik az intó jelek, hogyan tudjuk megítélni az államadósság fenntarthatóságát és hogyan befolyásolhatjuk a kormányokat, hogy elkerüljük a legrosszabbat?

Nincs olyan abszolút szint, amire azt lehet mondani, hogy az már a nem fenntartható GDP szintje lenne - ez több tényezőtől függ, egyebek között a növekedéstől, a termelékenységtől, a külső kereskedelmi feltételek előrejelzésétől, ill. hogy mely nemzeti fizetőeszközben és ki által nyilvánított az adósság. Például, Nagy-Britannia adósságterhe a II. világháború végén a GDP több mint 200% volt és mégsem merült fel a fizetéseképtelenség veszélye. Japán GDP-arányos államadóssága évek óta meghaladja a 200%-ot, de viszonylag stabilnak tekinthető, mert az adósságot saját állampolgáraik tartják yenben, és nem külföldi befektetők devizában.

Sajnos több neoliberais politikus és „kis kormány ideológusa” eltorzítja az államadósság kérdését azért, hogy aláássa az állami kiadásokat. A GDP-arányos államadósságot arra használják, hogy „több felelős” költségvetési szabályt írjanak elő: ez egyértelműen a szolgáltatások csökkentését jelenti. Ám ironikus módon sokan olyan intézkedések mellett állnak ki, amik ténylegesen hiányt termelnek és növelik a pénzügyi instabilitás és az eladósodás helyzetét. Például, az államadósság emelkedő szintje világszerte kibogozhatatlanul kapcsolódik a csökkenő vállalati adóarányhoz és a gazdaságban egyre erősödő pénzügyi kapitalizmushoz. Az elmúlt harminc évben globális szinten a társasági adó mértéke átlagosan több mint a felére csökkent, 49%-ról 24%-ra. Eközben az Egyesült Államok társasági nyereségében a Wallstreet részesedése megnégyszereződött.

A pénzügyi kapitalizmus a termelékenységnövekedés ösztönzése helyett kiszívja a pénzt a termelő gazdaságból, pénzügyi eszközökkel, közöttük pl. inkább az adósságállomány növelésével mint a termelési beruházásokkal, felpumpálja a nyereséget és káros adóügyi gyakorlatokkal kivonja a forrásokat a közsférából. A privatizáció miatt a szolgáltatások biztosításának költsége vagy a bevezetett díjak miatt, vagy azért mert a kormányok hosszútávú fizetési kötelezettségekbe kényszerültek, sokszor jelentősen megnövekedett az adófizetők számára, míg a kiterjedt megszorító intézkedések rontották a növekedési kilátásokat és a kormányzati bevételekre vonatkozó előrejelzéseket.

Mindez azt mutatja, hogy a szakszervezeteknek és a munkavállalóknak az államháztartási fő adatok mögé is be kell látni és szembe kell helyezkedni a neoliberais politikával, ami csökkenti a pénzpiacokra vonatkozó szabályozást, veszélyes adósságszintre sodorja a gazdaságot, és a kormányokat és a munkavállalókat bünteti bankok felelőtlen hitelezési gyakorlatáért.

Különösen fontos, hogy a munkavállalók és a szakszervezetek nyomon kövessék a kormány intézkedéseit, a gazdaság helyzetét és a magánszektor adósságát, mert így válnak számukra felismerhetővé az adósságválság jelei, mielőtt azok még materializálódnának. Ezért a PSI az ENSZ Kereskedelmi és Fejlesztési bizottságával működött együtt annak érdekében, hogy tanácsokkal segíthesse a szakszervezeteket, hogy mire figyeljenek. Egyebek között:

1. Hozott-e a kormány a közelmúltban pénzügyi deregulációs jogszabályokat?
2. Csökkent-e a társasági adó mértéke?
3. Kapott-e az ország rövid idő alatt jelentős mennyiségű nemzetközi tőkét?
4. Gyors-e a - magán és állami - adósságállomány felhalmozódása?

5. Az új adósság legnagyobb része külföldi fizetőeszközben nyilvántartott adósság?

Mint minden betegségnél, itt is a megelőzés a legjobb gyógymód: a stratégia legfontosabb célja, hogy visszafordítsa a válsághoz vezető politikát. De ahol erre nincs lehetőség, ott a munkavállalóknak és a szakszervezeteknek szervezkedni kell és fel kell készülniük. A felkészülés több elemre terjed ki:

1. A gazdaságban a gazdasági szempontból legsérülékenyebb ágazatok meghatározása és nyomon követése - amelyeket a legnagyobb valószínűséggel sújt az adósságválság.
2. Politikai stratégia kidolgozása, hogy megvédjük a munkavállalók jogait és a közszolgáltatásokat és elkerüljük, hogy a pénzügyi és nem pénzügyi vállalatok veszteségeiket a társadalomra hárítsák.
3. Lehetséges szövetségesek meghatározása nemzeti és nemzetközi szinten - olyan szakszervezetek ill. társadalmi szervezetek körében, amelyeket a leginkább érinti a válság.

Végül, a bénító adóssághalmazt a globális gazdasági rendszer okozza, amit szándékosan alakítottak úgy, hogy a társadalomban a gazdagok és hatalmasok érdekei szerint kivonják a közösségekből az óriási gazdagságot, figyelmen kívül hagyva ennek kockázatát.

Olyan gazdasági rendszerért kell küzdenünk, amiben a megtermelt gazdagságot, vagyont az emberek javára fordítják. Véget kell vetni a pénzügyi deregulációnak, biztosítani kell, hogy a hiteleket a termelő gazdaság tevékenységeire fordítsák és ne kockázatos pénzügyi spekulációkkal a gyors haszonszerzésre. Nem szabad tovább olyan vállalatokat kimenteni, amelyek túlzott kockázatot vállaltak, és a felelős vállalati vezetőket büntetőjogilag kell felelősségre vonni súlyos tetteikért. Biztosítani kell azt is, hogy egy hatékony globális társasági és vagyonadó rendszer kerüljön bevezetésre, hogy kormányok növelhessék bevételeiket és minőségi közszolgáltatásokat nyújtsanak, és stabil gazdaságot teremtsenek.

Az államadósságokra vonatkozóan ki kell alakítani egy jobb globális rendszert, hogy a válságok terhét a jövőben azok között lehessen elosztani, akik a problémát okozták és azt ne hárítsák a legsérülékenyebbekre. Ezeket az elveket az ENSZ is jóváhagyta, de a végrehajtást gátolja a gazdag hitelező-országok kisebbsége, mint az Egyesült Államok és több európai ország is.

Rengeteg politikai megoldás áll rendelkezésre - ha meg van hozzá a politikai akarat. A legkirívóbb példát a történelem szolgáltatta. Az I. világháború után a nyertes, hitelező nemzetek fenntarthatatlan követelése Németország felé a nácizmus felemelkedésének lett termékeny táptalaja. A II. világháború után Nyugat-Németország súlyos adóssága nem vezetett sem megszorításokhoz, sem gazdasági pusztuláshoz, hanem a német gazdasági növekedés több évtizedes növekedését alapozta meg. Ennek oka az volt, hogy a rugalmas törlesztési feltételek felső határt szabtak a kamatlábaknak, a visszafizetést az exportbevételekhez kötötték és megfelelő teret engedtek a feltételek újratárgyalásának is. Ez a logika pont az ellenkezője a megszorító politikáknak, ami napjaink jellemző adósság-átütemezési felfogása. A szélső-jobb gyors felemelkedése a 2007-es pénzügyi válság óta azt mutatja, hogy súlyos következményei lehetnek annak, ha figyelmen kívül hagyjuk a politikai tanulságokat.

Az államadósság, névértéken nézve, pénzügyi problémaként is felfogható, amit a legjobb, ha a szakértőkre hagyunk. De az adósságállomány alapvetően hatalmi kérdés - és a hatásaira életünk minden területe rezonál.

Ezért a Közszolgálati Szakszervezetek Nemzetközi Szervezete (PSI) büszkén lépett partnerségre az ENSZ Kereskedelmi és Fejlesztési Konferenciájával (UNCTAD), hogy kidolgozzon egy részletes szakszervezeti tájékoztató anyagot az államadósságról - hogy a munkavállalók és a szakszervezetek megfelelő felkészültséggel tárgyalhassanak az adósság kérdéseiről és harcolhassanak azért, hogy a válság árának terhe ne a munkavállalók vállára nehezedjen.

A sorozat további részeit az alábbi linken érheti el-

MODEL RESOLUTION HU

ÁLLÁSFOGLALÁS TERVEZET AZ ÁLLAMADÓSSÁGRÓL - MINTA A PSI TAGSZERVEZETEK SZÁMÁRA

A szociális és gazdasági termelő infrastruktúra finanszírozására és a közszolgáltatási beruházásokhoz felvett hitelek az európai és az Európán kívüli fejlődés szükséges elemei. Az állami beruházások alapvetően jelentőséggel bírnak az emberi jogok, a fenntartható fejlődés és munkahelyek szempontjából. Ez az ellenpontja annak a megszorító politikáknak, ami a 2007-es pénzügyi válság után jellemző adósság-átütemezési felfogásra és ami politikai bizonytalansághoz és a szélső-jobb gyors felemelkedéséhez vezetett.

De ha az adósság nem a termelőberuházásokat szolgálja, akkor hamar válik fenntarthatatlanná. 1970 óta összesen 390 pénzügyi válság tört ki a világon. 1999 és 2008 között az adósságszint több mint megkétszereződött, 80 ezer milliárd USD-ről 170 ezer milliárd USD-ra emelkedett.

A multinacionális nagyvállalatok ereje, a globális gazdaság "finanszírozása", pénzügyi dominanciája és az egyre gyakoribb pénzügyi válságok között egyenes összefüggés van.

A kormányokat a vállalatok befolyásolják és olyan globalizációs modellt fogadtatnak el velük, amely a felhalmozott adósság növekedését nem a vagyonteremtéssel, hanem a vagyon kiaknázásával ösztönzi. Ezzel a modellel a nagyvállalatok felelőtlen spekulációval jelentős profitra tesznek szert, a kockázat terhet viszont a kormányoknak kell viselni. A kereskedelmi és a beruházási megállapodások óriási a spekulatív tőkeáramlást indítanak el, amit a kormányok nem képesek kezelni. A multinacionális nagyvállalatok és a nagy vagyonok birtokosai kikerülnek az adóból rájuk eső méltányos rész megfizetését, ezzel megfosztják a kormányokat közszolgáltatásokhoz szükséges bevételtől.

A globális gazdaság szerkezete megkönnyíti az államadósság-válságok kialakulását, de bizonyosan hozzájárul ehhez a dereguláció, a pénzügyi spekuláció, a politikai hozzá-nem-értés, a korrupció és a nemzeti elit érdekeinek védelme is.

Ennek eredményeként a válságért épp azokat büntetik a megszorító intézkedésekkel, akik a legkevésbé képesek a válság terhet cipelni, köztük a munkavállalókat és a lakosokat, őket sújtják a közszolgáltatások és nyugdíjak csökkentésével, az olcsó privatizációval, a bérek, munkakörülmények és a szakszervezeti jogok aláásával és a munkavállalókat és fogyasztókat érintő regresszív adók emelésével. Továbbá, a demokráciát ingatja meg, ha a független kormányok magánhitelezőktől, pénzintézetektől (mint a Világbank és az IMF) és a külföldi kormányok nyújtotta forrásoktól - és az azokhoz kapcsolódó feltételektől - függnek.

A média, a politikusok és a jobboldal szívesen igazolja ezeket az igazságtalanságokat olyan kijelentésekkel, hogy az adós országok fegyelmezetlenek vagy az emberek a megengedhetőnél többet költöttek. Kárt okoznak a kormányzatok tetszőlegesen meghatározott adósságküszöb értékei, mert korlátozzák a termelő és fenntartható szociális és gazdasági beruházásokat és nem képesek védelmet nyújtani az adósságválság valódi okaival szemben.

Mindez megingatja a szociális Európába vetett bizalmat, lerombolja a társadalmi kohéziót, a gyűlölet-politikát erősíti, a kiszolgáltatott helyzetben lévő emberekből csinál bűnbakot és az EU létét veszélyezteti.

Sajnos nincs az adósságválság megoldásának kiegyensúlyozott vagy rendezett folyamata. A jelenlegi rendszer ad hoc tarka egyveleg, ami a felelőtlen hitelezőknek kedvez. Az ENSZ és az őt támogató nemzetek által elfogadott kiegyensúlyozottabb rendszer kialakítását azonban a gazdag hitelező-országok kisebbsége meggátolta.

A nemzetközi pénzüzetek és az EU hitelezők által előírt megszorító intézkedések csak súlyosbítják a gondokat. Afrika, az amerikai kontinens, a közelmúltban pedig Görögország és Puerto Rico esetéből levont tanulságok azt mutatják, hogy a megszorítások aláássák a hosszútávú stabilitást és növekedést. Az alternatív megoldásokat választó országok, mint Izland, vagy korábban Argentína, kedvezőbb eredményeket értek el.

A szakszervezeteknek tájékozottnak és ébernek kell lenni. Meg kell fordítaniuk a közszolgáltatások költségéről szóló közvitát, segíteni kell a fenntartható hitelfelvételt, és a termelő szociális és gazdasági infrastruktúrát kell finanszírozni a lehető legésszerűbb és legkörültekintőbb módon, országainkban nyomon kell követni a pénzügyi dereguláció kialakulását, fel kell lépni azok ellen az intézkedések ellen, amelyek csökkentik pl. a társasági adóból származó kormánybevételeket, és azon kell dolgozni, hogy korlátozzák a felelőtlen és nem elszámoltatható magánspekulánsokat ösztönző globális pénzügyi modellt.

A szakszervezetek ezért:

- a) információt nyújtanak a tagszervezeteknek az államadósságra vonatkozóan, ennek részeként terjesztik a PSI tájékoztató anyagát az államadósságról és a szakszervezeti lapban és a weboldalon más vonatkozó cikkeket.
- b) ösztönzik és lobbiznak a kormányoknál egy igazságos globális adósságkezelő mechanizmus létrehozásáért, ami megfelel az ENSZ korábbi állásfoglalásainak, az UNCTAD elveknek és a civil társadalom alapelveinek, ami biztosítja a rendezett, igazságos, átlátható és tartós válságrendezés időszzerű megoldását. Egy ilyen mechanizmusnak lehetővé kell tenni egy átfogó adósság-átütemezést, ami nem a felelőtlen adósságokat és hitelezőket veszi figyelembe az állampolgárok és munkavállalók emberi jogai helyett.
- c) támogatják olyan szabályok meghozatalát, amivel biztosítható, hogy a multinacionális nagyvállalatok megfizessék az adóból a rájuk eső méltányos részt.
- d) nyomon követik az eddigi pénzügyi deregulációt és fellépnek minden további ellen.